

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻՆ 23 Յունուարի 1932, Պրուսեյ

Ամենապատիւ Հայր,

Ստացայ նամակդ ամենայն շնորհակալութեամբ: Պարոնիկեան ազգայինի մասին աւելի բան չգիտեմ քան հաղորդեցին թերթերը: Ո՛չ լաւը գիտեմ եւ վատը: Միանգամայն համամիտ եմ Սրբազնութեանդ, որ այսպիսի անորոշ ձեռնարկներ ի հանդէպ պէտք է միշտ ձեռնուպահ մնալ: Մանաւանդ միաբանութեանդ նման պատկառելի հաստատութիւն պիտի խուսափէ կապուիլ որեւէ կերպիւ անվստահելի երեւոյթներին:

Ինչ կը վերաբերի գերմանական կրթութեան մասին յայտնած ցանկութեանդ. եթէ յաջողի ուուցիչ ստանալ, թերեւս, լաւագոյնն է: Սակայն չեմ կարծում, որ Պարոնիկեանի ընկերութիւնը ընդառաջէ որեւէ նիւթական գոհաբերութեան եւ իր հաշուով ուուցիչ դրկէ Երուսաղէմ: Փորձը ցոյց է տալիս որ Եւրոպայում այսպէս կոչուած հայանպաստ ընկերութիւնները միշտ աչք են ունեցել հայերից ստանալ նիւթական օգնութիւն:

Սրբազնութեանդ անշուշտ յայտնի է որ գերման, Յրանս թէ անգլիական ուսումը բարեբեր է միայն այն դէպքում, երբ նա լրացնում է, կատարելագործում է ազգային դաստիարակութիւնը: Ասել կ'ուզեմ, որ նախ քան օտար համալսարան դրկելը պէտք է տղայոց տալ զուտ ազգային կրթութիւն, պէտք է որ նրանք անցնեն հիմնովին ազգային միջնակարգ դպրոց: Էջմիածնի նեմարանից եւ կամ թեմական դպրոցներից Գերմանիա գացողները դարձել են իրօք առողջ գլխով եւ հոծ գիտական պաշարով: Ռուսական դպրոցների աշակերտները, որքան էլ արտասահմանում դեգերեն, մնում են խորթ մեր կեանքին, չեն

հասկանում մեր ոգին եւ ներկայանում են որպէս օտարականներ, թէեւ երբեմն տոգորուած վեհագոյն ցանկութիւններով:

Տարաբախտաբար չգիտեմ վանական դպրոցիդ ինչ լինելը: Եթէ կը ներէք որեւէ ներշնչում, կ'ասեմ, որ միաբանութիւնդ աշխատելու է ամենից առաջ հիմն դնել մի կանոնաւոր միջնակարգ վարժարանի: Երուսաղէմը այժմ մեր էջմիածինն է եւ քանի որ հորիզոնները մութ են եւ արշալոյսը հեռու, Երուսաղէմը պէտք է լոնլեայն, առանց թմբուկի, անէ այն, ինչ որ անում էր էջմիածինը: Կիրթ ազգային գործիչներ պատրաստելու գործում: Մի նեմարան Երուսաղէմում, ահա՛ առաջին եւ անյետաձգելի պահանջ թէ վանականներ եւ թէ աշխարհիկ գործիչներ սնուցանելու համար: Թող լինի փոքր ծաւալով, միայն գիշերօթիկ դպրոց. ընտիր աշակերտներից կազմուած, որոնցից լաւագոյնները կը դրկուեն օտար համալսարաններ կատարելագործուելու համար: Եղած դպրոցներից եւ ոչ մէկը կրնայ կատարել այն, ինչ որ պահանջուում է, հասկանալի են պատճառները. ումանք միջոց չունեն ընտիր ուուցիչներ պահելու, միւսները կուսակցական աշխարհայեացք ունեն, բոլորն էլ անկայուն եւ վստահութիւն չենբշնչող: Հայութեան համար այս դառն եւ ծանրագին եզրաժամին եթէ մի խարիսխ կայ, այդ ազգային դպրոցն է: Պայը լաւ է հասկացել եւ անմիջապէս հրահանգել Մխիթարեաններին Փարիզում դպրոց հաստատել:

Գիտեմ որ, Սրբազնութեանդ իղձերը յանգումն են ի վերջոյ միեւնոյն բանի, ինչ որ գրում եմ: Եթէ յաջողի վանքի նիւթականը կարգի բերել այնպէս որ

հնարաւորի՝ ունենա՛մ գիշերօթիկ վարժարան պահելու, լաւագոյնն է, ինչ որ կարելի է անել: Դրսից թոշակաւորները եւս կ'ունենա՛մ: Անգլիական միջավայրը եւ լեզուն ամենամեծ հրապոյրը կը լինի եւ մեր ծնողների համար իրենց գաւակները վստահանալ յերուսաղէմին:

Մոռանալու չէ նաեւ, որ դպրոցը կը բերէ վանք կիրթ ուսուցիչներ, որոնք պիտանի կը լինեն միաբանութեանդ, ինչպէս էջմիածնի ուսուցիչները, որ երկար տարիներ եղան կաթողիկոսական քաղաքականութեան իսկական ներշնչողները: Լսեցի որ Ռսկան Մարտիկեանին հրաւիրել է՛ք վանքի տնտեսութիւնը հսկելու եւ վարելու համար: Ուրախ եմ եւ ողջունում եմ ձեր այս քայլը: Մարտիկեանը, Պոլիս եղած ժամանակ, լաւագոյն տպաւորութիւն թողեց վրաս եւ լիայոյս եմ որ վանքի այդ ցաւոտ հարցը վերջապէս կը բուժուի: Մնամ համբուրիւ աջոյդ
Զերդ Ն. Ադոնց

Յ. Գ. Սրբազան Հայր, մի համեստ խնդիր ունեմ, թողնում եմ Զերդ հանութեան: Հայկական նորարաց ամբիոնը պէտք ունի համապատասխան գրադարանի, որի հիմը դնելու է, Պրոֆ. Գրեգուարը, որ միեւնոյն ժամանակ հայասէր ոմն է, շատ է աշխատել ամբիոնի յաջողութեան համար: Եթէ հանէիք վանքի հրատարակութիւններից, մի քանի գիրք մի շնորհաւորական գրութեամբ ուղղել Պ. Գրեգուարին, կարծեմ, վատ չէր լինել, եւ ուշադրութեան մի դուգնա՛քեայ նշան կը լինէր, որը գլացան մեր հաստատութիւնները: Յամենայն դէպս նշանակում եմ պարոնի հասցեն.

Prof. Henri Gregoire, president de la faculte de lettre et Philosophie de l'Universite libre de Bruxelles 45 rue des Bollandistes. կամ Համալսարանի հասցէով ,
50 Avenue des Nations

Ն. ԱԴՈՆՑ